

פרק 51 ❓ קיסר אדום: אמריקה וסין

<https://greatgame.blog/wp-content/uploads/2021/10/episode-51.mp3>

להורדת הפרק ❓ [קישור](#).

להאזנה ב-itunes: [קישור](#).

להאזנה ב-spotify: [קישור](#).

וגם ב-youtube: [קישור](#).

ערך את הפרק והלחין את המוסיקה ❓ [גיא שילה](#).

הרצאות "המשחק הגדול" אצלכם ❓ [קישור](#).

תקראו לו משוגע, תקראו לו חסר-אחראיות, תאמרו שאין לו מושג ❓ אך דונאלד טראמפ בנוגע לסין עושה את מה שהממסד האמריקאי היה צריך לעשות כבר לפני שני עשורים. בפרק היום נראה איך נשיאים שונים התייחסו באופן דומה לסין, האסטרטגיות האמריקאיות לסין ולמה התחרות של דונאלד טראמפ היא כאן כדי להישאר.

בואו ונחזור לרגע בקצרה על מה שדיברנו בפרק הקודם: סין עומדת בפני הידוק מחדש של אחיזת המפלגה במדינה. למען האמת התהליך כבר התחיל עוד מימיו הראשונים של שי ג'ינפינג, ואנחנו עתידים לראות אותו משתכלל ומתרחב, והוא יקיף בעזרת מערכת הדירוג החברתי את כל היבטי החיים של הסיני הממוצע. במקביל להידוק האחיזה המפלגה הקומוניסטית מחליפה את ההבטחה שלה לעם הסיני מ"שפע ושגשג חומרי" ל"תחייה לאומית" של האומה וחזרתה כמרכז הכלכלי, הטכנולוגי והפוליטי של העולם. סין הזו, סין של דיכוי מבית ואגרסיביות כלפי חוץ, פועלת ותמשיך לפעול לשנות את אופיו של הסדר הליבראלי לכה שיתאים לה, מקדמת את הפרשנות שלה לזכויות אדם, לחירות ושלטון החוק.

הקטע האחרון הוא חשוב, חשוב מאוד. רבים כשהם דנים במקומה של סין בעולם מתעלמים מהנקודה שסין היא בו זמנית שחקנית אחראית בסדר העולמי ושחקנית רוויזיוניסטית בו. הסדר העולמי הנוכחי משרת את הצרכים הכלכליים של סין, מבטיח לה זרימה יציבה של משאבים אליה וייצוא מוצרים ממנה. סין צריכה שהסדר העולמי יתפקד, לפחות עד שהיא תוכל להגן על נתיבי המסחר שלה ללא הצי האמריקאי. באותו זמן היא משנה את אופיו של הסדר הבינלאומי מסדר ליבראלי לאוטוקרטי, אם לא טוטאליטרי, שבו משטרים לא-דמוקרטים יכולים להיות בטוחים שהפעולות שלהם במדינתם לא יענו בביקורת ואולי בסנקציות מצד העולם. בסדר כזה סין תהיה בטוחה יותר מסנקציות והשלטון הקומוניסטי בה ייתפס לא רק כמשהו נורמאלי אלא

אפילו מודל ראוי לחיקוי. לכן צודקים מי שאומרים שסין היא שחקנית אחראית בסדר העולמי, אך מפספסים ² אולי מתעלמים ³ שהיא גם שחקנית רוויזיוניסטית בו.

מדוע זה חשוב? הוויכוח שקיים היום בווייטנאם בנוגע לאסטרטגיה שעל ארה"ב לנקוט כלפי סין מתעלם מהמורכבות של סין כשחקן גלובאלי. אלה שתומכים בהמשך היחסים עם סין מתעלמים מהשפעתה המזיקה על זכויות האדם בעולם. הם גם מתעלמים מהשפעתה המזיקה על זכויות אדם בארה"ב עצמה.

בפרק היום אנסה להציג תמונה תמציתית של גישת ארה"ב לסין והמקום של סין בעולם. נראה את המרכיבים הדומים בין נשיאים שונים מאוד ⁴ ריצ'ארד ניקסון וביל קלינטון, ג'ורג' בוש האב וברק אובמה ⁵ נבין את החשיבות של ממשל טראמפ ליחסים ואנסה להציע מודיפיקציה של הגישה של טראמפ לסין במסגרת האסטרטגיה שהממשל שלו עצמו הגה ⁶ תחרות בין מעצמות.

בין בלימה להתקשרות

החשיבה האמריקאית על היחסים של ארה"ב וסין נעה בין שני מוקדים, בלימה והתקשרות (engagement). אסטרטגיה של בלימה קוראת להפעלת לחץ עקבי על סין במטרה למנוע את התפשטותה ולהכריח אותה לשנות את התנהגותה. בלימה יושמה נגד בריה"מ במהלך המלחמה הקרה בשביל למנוע את התפשטות הסובייטים באירו-אסיה. לעומת בלימה אסטרטגיה של התקשרות מבקשת לשנות את התנהגותה של סין ע"י יצירת קשרים ודו-שיח רציף בינה ובין ארה"ב. לפי התומכים באסטרטגיה של התקשרות, דו-שיח רציף וקשרים בין שתי המדינות יעודדו את הליברליזציה של החברה הסינית ויביאו לבסוף לדמוקרטיה ברפובליקה העממית של סין.

מאז ימיה הראשונים של הרפובליקה העממית החשיבה האסטרטגית של ארה"ב נעה בין שתי האסטרטגיות האלו. כך בשנות ה-50 וה-60' המוקדמות מצד אחד עמד הקונגרס שתמך בנקיטת אסטרטגיה תקיפה של הכלה, מושפע מהלובי הסיני של טאיוואן. מצד שני היה הנשיא דוויט אייזנהאואר (1953-1961) שתמך בהכרה דיפלומטית בסין הקומוניסטית ויצירת קשרי מסחר, מעין אסטרטגיה התקשרות. אולם אייזנהאואר לא ביטא בפומבי את דעותיו, משום ש ⁷ כך לפי אייזנהאואר עצמו ⁸ "יש יותר מדי חברי קונגרס שיצלבו כל מי שטוען בעד איזה מסחר בין המדינות החופשיות וסין הקומוניסטית" ⁹ [מקור].

הראשון לאותת בגלוי על שינוי בגישה כלפי סין הקומוניסטית ומי שלבסוף יביא להכרה הדיפלומטית בה היה ריצ'ארד מ. ניקסון, שפרסם ב-Foreign Affairs ב-1967 מאמר בשם "[אסיה לאחר ווייטנאם](#)". בשנה בה פורסם המאמר ניקסון החל במסע הבחירות שלו להיות המועמד הרפובליקני לנשיאות ¹⁰ הוא עתיד לנצח במרוץ למועמדות ולנשיאות ולהיות נשיא ארה"ב ב-1969 ¹¹ והוא כתב את המאמר "אסיה לאחר ווייטנאם" בשביל לשרטט את האסטרטגיה שלו למזרח אסיה.

במאמר ניקסון טען ובצדק שארה"ב היא מדינה פסיפית וחלק ממזרח אסיה. גם אחרי שהמלחמה בווייטנאם תסתיים, ארה"ב לא תוכל לעזוב את האזור. היא שותפה טבעית בו כמו יפן או אוסטרליה, והאזור יהפוך למרכז כלכלי חדש חשוב מאירופה. ניקסון ראה בציר הפסיפי את העתיד של ארה"ב וטען שאמריקה תהיה חייבת לנהל את האסטרטגיה שלה באזור ביחס לשלושת הכוחות האסיאטיים הגדולים: הודו, המדינה הלא-קומוניסטית המאוכלסת ביותר באסיה, יפן, המרכז התעשייתי של מזרח אסיה, וסין, המדינה המאוכלסת ביותר באסיה.

בהתייחסו לסיין ניקסון כתב שהעולם אינו יכול שמיליארד מתושביו יחיו בבידוד, מטפחים פנטזיות של שנאה ואלימות. כן, העולם לא יהיה בטוח עד שסיין תשתנה, אך השינוי הזה חייב לבוא דווקא ע"י שילובה של סין בעולם ולא בידודה. ניקסון הכיר ששילוב של סין במצבה הנוכחי, כדיקטטורה קומוניסטית הרואה עצמה כמובילת המהפכה העולמית, תהיה טעות חמורה. הוא גם הכיר שבידוד מוחלט של סין לא ישיג דבר חוץ מלעודד אותה להיות כוח גרעיני לא אחראי. הוא הציע לכן אסטרטגיה של "הכלה ללא בידוד", אסטרטגיה בה ארה"ב מכילה את סין הקומוניסטית ע"י בעלות בריתה באסיה בעודה מקיימת מגעים דיפלומטים עם סין לשנות את התנהגותה. ניקסון האמין שע"י שילוב שני קווי הפעולה, הכלה והתקשרות, סין תמתן את עצמה ותצטרף למשפחת העמים.

לאחר שנבחר לנשיאות ב-1969 ניקסון פעל לממש את החזון שלו לסיין בסדר העולמי האמריקאי. ב-1971 הוא שלח את היועץ לביטחון לאומי שלו הנרי קיסינג'ר לביקור חשאי בסיין שנועד להכין את השטח לקראת ביקורו של ניקסון במדינה. ב-1972 ניקסון עצמו ביקר בבייג'ין, הביקור הראשון של נשיא אמריקאי ברפובליקה העממית. בביקור ההיסטורי ניקסון התניע את הנורמליזציה בין ארה"ב וסיין הקומוניסטית, נורמליזציה שתגיע לשיאה בהכרה דיפלומטית מלאה של וושינגטון בבייג'ין ב-1979 תחת ממשלו של קרט. ההכרה בבייג'ין לוותה בסילוק ההכרה הדיפלומטית של ארה"ב בממשלה הסינית הלאומנית בטאיוואן.

סילוק ההכרה בממשלה הסינית בטאיוואן לא הייתה דבר של מה בכך. הממשלה הלאומנית נלחמה ביחד עם ארה"ב נגד יפן הקיסרית במלחמת העולם השנייה והייתה ממייסדות האו"ם. רבים אולי לא יודעים אך הממשלה הלאומנית היא זו שהחזיקה בכיסא של סין במועצת הביטחון והיא זו שהייתה בעלת זכות הוטו עד שהוחלפה בסיין הקומוניסטית. לאור הקשר ההיסטורי בין ארה"ב לטאיוואן הקונגרס האמריקאי העביר את חוק טאיוואן ב-1979 בתגובה להסרת ההכרה הדיפלומטית באי. לפי החוק ממשלת ארה"ב תפעל לטפח את קשריה עם טאיוואן ותחזיק בכוח צבאי מספיק בשביל להרתיע כל ניסיון לפגוע בביטחון האי או שגשוגו [מקור]. במילים אחרות הקונגרס ווידא שארה"ב לא תפקיר את טאיוואן לסיין הקומוניסטית לאחר ההכרה.

מדוע הבית הלבן היה מוכן לקיים יחסים דיפלומטיים מלאים עם סין הקומוניסטית על חשבון בעלת הברית הוותיקה שלו בטאיוואן? התשובה נמצאת בשיקול האסטרטגי של ניקסון להתקרבות לסיין, שיקול שהוא לא כתב במאמרו "אסיה לאחר ווייטנאם". ניקסון ראה את סין הקומוניסטית כמעצמה מאזנת לבריה"מ במה שהוא קיווה שיהיה משולש כוח בין ארה"ב,

בריה"מ וסין [מקור]. במשולש כזה ארה"ב תוכל להשתמש בסין הקומוניסטית כמנוף לחץ על בריה"מ ובבריה"מ כמנוף לחץ על סין, מאיימת על כל צד שהיא תתקרב לצד השני אם זה לא יענה לה. מול שיקול כזה, של יצירת איזון אסטרטגי מול בריה"מ, הנאמנות לטאיוואן נראתה קורבן שכדאי להקריב. טאיוואן לא תהיה האחרונה להיות מוקרבת בשביל היחסים בין ארה"ב וסין.

התקשרות תחת בוש וקלינטון

בשנות ה-80' דנג שיאופינג התחיל בשורה של רפורמות כלכליות בשוק הסיני שהזניקו את סין מכלכלה מפגרת למרכז היצרני של העולם. המסחר של סין עם העולם כולו זינק, והמסחר עם ארה"ב לא היה שונה. ב-1975 סה"כ המסחר בין סין לארה"ב עמד על כחצי מיליארד דולר. ב-1985 הוא זינק ל-7 מיליארד דולר וב-1989 הוא כבר עמד על כמעט 20 מיליארד דולר [מקור]. תחת ממשל רייגן היחסים עם סין הוגדרו כ"שיתוף פעולה אסטרטגי" [מקור] וסין נתפסה כמי שנמצאת בדרכה לחופש, או כפי שרייגן ניסח זאת הצעדים של דנג שיאופינג הם "הטעימה הראשונה של חופש עבור מיליארד איש" [מקור]. בכל מקרה השיקול האסטרטגי נותר על כנו ☐ סין נתפסה ככוח מאזן לבריה"מ באירו-אסיה ומנוף לחץ חשוב על הסובייטים. גם כאשר בריה"מ החלה להיחלש, בסוף שנות ה-80', הממשל בבית הלבן התעקש לשמור על יחסים קרובים עם בייג'ין, גם במחיר עימות עם הקונגרס.

בקיץ 1989 דנג שיאופינג אישר לצבא לדכא בכוח את ההפגנות בכיכר טיאנאנמן [ראו כאן]. הנשיא באותה עת היה ג'ורג' בוש האב, שהשקפת עולמו עוצבה ע"י ניקסון וקיסינג'ר. כמוהם בוש האמין ששיקולים מוסריים הם משניים לאינטרסים של ביטחון לאומי, והיחסים בין ארה"ב לסין חשובים מדי אסטרטגית וכלכלית בשביל לתת לאירוע בכיכר לפגוע בהם [מקור]. הקונגרס חלק עליו ☐ חברי קונגרס משתי המפלגות רצו להטיל סנקציות חריפות על סין כעונש על מעשיה בטיאנאנמן. שני הצדדים ☐ הבית הלבן והקונגרס ☐ נאבקו לקבוע מה תהיה התגובה האמריקאית לטבח [שם].

בוש התעקש שפגיעה כלכלית בסין תפגע בסיכויים לדמוקרטיזציה שלה. במילותיו של בוש: "כשלאנשים יש תמריצים מסחריים, אם בסין או במדינות טוטליטריות אחרות, התנועה לעבר דמוקרטיה הופכת לבלתי נמנעת" [שם]. הוא גם ידע שבמאזן הכוח במזרח אסיה, לסין יש תפקיד חשוב ככוח מאזן ליפן והודו. קשרים קרובים בינה לבין ארה"ב חשובים לכן לביטחון הלאומי האמריקאי. על אף הפצרותיו הקונגרס תכנן להעביר תיקון לחוק הסיוע הזר שיטיל סנקציות על סין. בוש בתגובה דרש שאל התיקון יוכנסו סעיפים המתירים לנשיא ליישם את הסנקציות בהתאם לשיקול של "האינטרס הלאומי", מושג מעורפל מספיק בשביל להפוך את הסנקציות לחסרות משמעות, משום שלממשל יהיה חופש מלא בהטלתן והוא ☐ כפי שצינתי ☐ לא היה מעוניין להטיל אותן [שם].

מאבק דומה בין הקונגרס לנשיא חזר על עצמו תחת ממשל קלינטון בשנות ה-90'. ממשל קלינטון

היה הראשון להגדיר את האסטרטגיה מול סין כאסטרטגיה של "התקשרות", בה ארה"ב תנסה לשלב את סין לתוך הסדר האמריקאי. בניגוד לקודמיו ממשל קלינטון הבהיר שהשגשוג הכלכלי לא בהכרח יביא לדמוקרטיזציה, אלא ליצירתו של מעמד ביניים שבתורו ידרוש ליברליזציה במדינה [\[מקור\]](#). בכירים בממשל הדגישו שבשביל להביא לליברליזציה במדינה יידרש לחץ חיצוני מצד ארה"ב, שתצטרך להמשיך ולעמוד על חשיבותם של זכויות אדם ושלטון החוק [\[שם\]](#).

עם האסטרטגיה הזו הממשל לחץ בשנת 2000 על הקונגרס להעביר חקיקה שתנרמל את יחסי המסחר של ארה"ב עם סין, חקיקה בשם "Permanent normal trade relations". עד אותה שנה, יחסי המסחר בין ארה"ב וסין היו נתונים לסקירה שנתית ע"י הקונגרס, שהיה מחליט אם להמשיך ולאפשר סחר חופשי בין המדינות [\[מקור\]](#). ממשל קלינטון רצה לקבע את מצב הסחר החופשי בין המדינות וטען שע"י אישור החקיקה הקונגרס יקדם את המטרה של ליברליזציה של סין, ע"י עידוד יצירתו של מעמד ביניים משגשג כלכלית. לאחר שפתח את השווקים האמריקאים לסין, קלינטון טען שיש לתמוך בכניסתה של סין לארגון הסחר העולמי (World Trade Organization, WTO) בשביל לפתוח את סין לארה"ב. בשנת 2000, בתמיכתה של ארה"ב, סין צורפה ל-WTO עם הבטחות לרפורמות גדולות בכלכלה שלה, צמצום מעורבות הממשל, הורדת רמת הסבסוד והמכסים. ההבטחות לא החזיקו הרבה זמן.

החל מ-2003, בזמן ממשל בוש הבן, סין התחילה לקחת צעדים אחורה בכול הקשור לפתיחות כלכלית. תחת הנהגתו של חו ג'ינטאו, קודמו בתפקיד של שי, סין שכללה והעמיקה את שליטתה במשק הסיני. היא הקימה גוף ממשלתי יחיד לניהול החברות הממשלתיות, שהמשיכו לשחק תפקיד משמעותי במשק הסיני, ויצאה בתוכנית תעשייתית חדשה שקראה [\[2\]](#) שימו לב [\[2\]](#) "לפיתוח וחדשנות מקומית". אם זה נשמע מוכר, זה מפני שזה ניסוח דומה לתוכנית "תוצרת סין 2025" שהושקה תחת שי ג'ינפינג.

נוסף על חיזוק שליטתה בכלכלה, בייג'ין חזרה להשתמש באסטרטגיות בלתי חוקיות בשביל להשיג טכנולוגיה זרה. מאמר של פאול בלושטיין (Paul Blustein) ב-Foreign Policy מאוקטובר 2019 [מראה](#) איך בייג'ין השתמשה לדוגמה בדרישה שטורבינות רוח חייבות להיות מיוצרות בסין בשביל להשתלט על השוק. תחילה חברות מערביות הקימו מפעלים בסין בשביל להיענות לדרישת הממשל, מכשירות ספקים מקומיים ליצר את הטורבינות. בהמשך אותם ספקים הקימו חברות סיניות מתחרות לחברות המערביות, מכרסמות בנתח השוק שלהן ודוחקות אותן החוצה מסין. לבסוף החברות הסיניות התחילו להתחרות עם החברות המערביות בשווקים העולמיים. בייג'ין ידעה שהחברות לא יתלוננו לממשלות שלהן על ההפרות האלו משום שהן יפחדו לאבד את האחוזה הקטן שעוד נותר להן בסין. בשוק גדול כמו סין אפילו אחוזים בודדים הם רווחים לרוב החברות.

במאמרו בלושטיין מראה איך בזמן שממשל בוש היה ממוקד במזרח התיכון סין הפכה לכוח מערער בכלכלה האמריקאית. הסינים ייצאו עוד ועוד סחורות לשוק האמריקאי, מציפות אותו,

וממשל בוש סירב להטיל מכסי מגן מהפחד לפגוע ביחסים עם סין. הממשל האמין, בהתאם לאסטרטגית ההתקשרות, שהדרך היחידה להשפיע על התנהגותה של סין היא באמצעות דיאלוג, לא עימות. הממשל שכנע את הקונגרס להימנע מהטלת מכס בגובה 27.5% על מוצרים מסין בתגובה למניפולציות ביואן וניסה לגבש פורום לדיאלוג כלכלי אסטרטגי עם סין. בשלהי כהונתו השנייה, 2007-2008, ממשל בוש הצליח לגבש את הפורום, אך הוא עשה זאת בדיוק בזמן שהמערכת הפיננסית של ארה"ב קרסה. בעיני הסינים לא רק שהאמריקאים איבדו את הזכות להטיף להם על המודל הכלכלי שלהם, אלא שהגיעה העת שהם יטיפו לארה"ב מהו המודל הכלכלי הנכון.

אובמה וטראמפ

כשברק אובמה נבחר ב-2009 הוא ירש מבוש לא רק את אחד המשברים הפיננסיים החמורים בתולדות ארה"ב, אלא גם סין אגרסיבית יותר. תחת ממשל אובמה אנחנו רואים לראשונה התרחקות מאסטרטגית ההתקשרות ותחילתה של אסטרטגית הכלה מחודשת, גם אם לא באופן מובהק.

במאמר משנת 2017 פרופ' סוי-שנג ז'או (Suisheng Zhao) מאוניברסיטת דנבר [סקר](#) את השינוי במדיניות של אובמה מכזו המבקשת להתחשב ולהתקשר עם סין, לכזו שמכירה בהתנהגות האגרסיבית שלה ומבקשת להכיל אותה. בתחילת כהונתו ב-2009 אובמה חיפש להשיג שיתוף פעולה ויחסים חיוביים עם סין, עד כדי כך שמזכירת המדינה קלינטון הצהירה שבשביל לשמור על היחסים בין המדינות נושא זכויות האדם "יוזז הצידה". אולם בייג'ין ראתה בצעד של אובמה ביטוי של חולשה וענתה לניסיונות של אובמה להושיט ענף זית בהתנהגות אגרסיבית בים סין הדרומי ובמרחב הסייבר בריגול תעשייתי.

התגובה של ממשל אובמה הייתה לנוע מאסטרטגיה של התקשרות לתחילתה של הכלה. ממשל אובמה סימן את מזרח אסיה מחדש כאזור אסטרטגי לארה"ב והכריז על ה-"pivot to asia", התמקדות מחדש במזרח אסיה והשבת מעמדה של ארה"ב כמעצמה פסיפית. תחת אובמה הצי האמריקאי התחיל במבצעי חופש שיט בים סין הדרומי בשביל לערער על הטענה לריבונות של סין. הוא גם ניסה להביא את בעלות הברית של ארה"ב להחרים את יוזמת דרך המשי החדשה של סין ופעל להכיל כלכלית את סין באמצעות ה-TPP, הסכם הסחר הטרנס פסיפי שבו סין לא הייתה כלולה. אובמה גם היה הראשון לאיים בסנקציות על סין אם זו לא תעצור את ריגול הסייבר שלה בארה"ב, איום שהביא לחתימת הסכם בין המעצמות בנושא ולירידה משמעותית בהתקפות הסייבר נגד חברות אמריקאיות [\[מקור\]](#).

מנקודת המבט הזו טראמפ הוא ממשיך דרכו של אובמה, ממשיך ומעצים את קו הבלימה שממשל אובמה החל בו בעודו עוזב מאחור את אסטרטגית ההתקשרות. אפשר לכוון את האסטרטגיה של ממשל טראמפ אסטרטגיה של תחרות, אסטרטגיה שהתוותה במסמך האסטרטגיה לביטחון לאומי שהממשל פרסם בסוף 2017 [\[מקור\]](#).

התחרות שטרמפ מביא אינה זמנית, והיא אסטרטגיה שלא קשורה אישית לטרמפ האיש (למרות שהוא בהחלט מעצים אותה). גם אחרי שטרמפ יעזוב את הבית הלבן [אם ב-2020](#) או [2024](#) תחרות אסטרטגית בין סינית לארה"ב תמשיך. למה? ראשית קיים רצון פוליטי בקרב הציבור האמריקאי להתחרות בסין. חלקים בעם האמריקאי מתוסכלים מסין ומהנזק הכלכלי שהיא מסבה לו. על אף ההתעקשות שהסחר עם סין תרם בסה"כ כלכלית לארה"ב, בחינה מדוקדקת מראה על איבוד של 2 מיליון משרות ייצור בארה"ב עקב הייבוא מסין [\[מקור\]](#) בעוד שוק העבודה בארה"ב לא הצליח להתאים את עצמו לקלוט את המובטלים החדשים [\[מקור\]](#). ממשל קלינטון וממשל בוש הבן התעלמו מהנזק ומהקריאות של העם האמריקאי, מה שהביא לבסוף לבחירתו של טראמפ כיחיד שנתפס כמי שמוכן "להיאבק למען העובד האמריקאי" בסין. אסטרטגיה שלא תכיר בנזק הכלכלי שנגרם לארה"ב, אסטרטגיה שלא תכיל מרכיב ברור של תחרות עם סין, לא תזכה לתמיכה של הציבור האמריקאי ותוסיף רק תסכול שימשיך לכרסם ביחסים בין המדינות.

שנית, סכסוך הסחר מראה שארה"ב יכולה להפעיל לחץ כלכלי על סין ולגרום לה נזק, מבלי להסב נזק משמעותי לכלכלת ארה"ב. דו"ח של האו"ם מפברואר 2019 מראה שהנזק שארה"ב מסבה לסין עם המכסים הוא לא סימטרי, מזיק הרבה יותר לסין מאשר לארה"ב [\[מקור\]](#). סכסוך הסחר גם מאיץ את היציאה של חברות מסין ומביא לשינויים בשרשרות אספקה גלובאליות [\[מקור\]](#), מראה שניתן ע"י מכסים לפגוע בתעשיית ההיי-טק בסין ואולי אף לפגוע במאמצים שלה להתקדם במעלה שרשרת הערך העולמית. ההצלחה היחסית של ממשל טראמפ בסכסוך הסחר הנוכחי תעודד את הממשלים הבאים אחריו להמשיך ולדגול באסטרטגיה של תחרות מול סין.

מה שנדרש אבל הוא לבצע ארגון ושיפור של מדיניות ממשל טראמפ לסין, הבהרה של הלוגיקה שלה והבנת הפגמים בביצועה. בפסקאות הבאות אבקש קודם כל להציג את הרעיון המתחרה לאסטרטגית התחרות, הפגמים בו והיתרונות בתחרות ומה ממשל טראמפ צריך לתקן [אם](#) או ממשלים אחרים צריכים שלא לחזור עליו [אם](#) בשביל ליישם אותה במידה גדולה יותר של הצלחה.

מבט חדש

בשביל להבין את המדיניות של טראמפ צריך קודם להבין על מדברת בימינו "הביצה", צוותי החשיבה והממסד האקדמי בארה"ב. כיום הדיון שם נע סביב הרעיון של התקשרות עם תחרות או "דו קיום תחרותי", בו ארה"ב וסין יכולות לשתף פעולה בנושאים מסוימים ולהתחרות בנושאים אחרים [\[ראו כאן וכאן\]](#). אם לתמצת את הרעיון למרכיביו הרי שהם:

- ניסיון לבלום את סין ע"י לחץ בכל החזיתות יפגע בארה"ב, יפגע בכלכלה העולמית ועלול לבודד את אמריקה בזירה הבינלאומית. ניסיון כזה גם לא יצליח לשנות את התנהגותה של סין ועלול להידרדר לעוינות גלויה בין המעצמות.
- ישנם אלמנטים חיוביים וחשובים ביחסים עם סין שצריך לשמור, כמו שיתוף הפעולה

בנושא התחממות גלובאלית, פיתוח תשתיות באסיה ואפריקה, מניעת הפצה של נשק גרעיני ומאבק בפשע המאורגן.

- הדרך להשפיע על התנהגותה השלילית של סין היא ע"י פעולה משותפת של ארה"ב ובעלות בריתה להפעלת לחץ ממוקד על סין בנקודות ספציפיות, כמו בנושא זכויות אדם, ריבונות בים סין הדרומי, הונג קונג ושינג'יאנג.
- המענה להתחזקות הצבאית של סין צריך להיות ע"י חיזוק המחויבות של ארה"ב לבעלות בריתה באזור ופיתוח של אמצעים ואסטרטגיות הגנתיות במהותן בשביל להפוך את האופציה הצבאית ליקרה מדי עבור בייג'ין.

הבעיה של הרעיון שהדינמיקה שלו אינה בת-קיימא. על הנייר אפשר גם לשתף פעולה בתחומים מסוימים וגם להתחרות בתחומים אחרים. במציאות כל התחומים קשורים אחד בשני. אין שום מדד אובייקטיבי שמבדיל בין תחום "חשוב לשיתוף פעולה" ותחום "לגטימי לתחרות". בייג'ין יכולה בקלות לקשור בין התחומים ולהבהיר שאם ארה"ב רוצה שיתוף פעולה באחד, היא חייבת לרדת מאחר. מה שיקרה אז הוא שארה"ב תיסוג מהלחץ שלה, מעדיפה את המשך שיתוף הפעולה על פני עימות עם בייג'ין.

חשבו על המקרה ההיפותטי הבא: בואו ונניח שארה"ב רוצה לקדם הסכם להורדת הפליטה של גזי חממה, כחלק מהמאמץ להיאבק בהתחממות גלובאלית. במקביל, הקונגרס האמריקאי מקדם חקיקה שתבקש להטיל סנקציות על פקידים בממשל הסיני שמעורבים ברדיפה ודיכוי אויגורים בשינג'יאנג. במהלך המו"מ על ההסכם הצוות הסיני רומז לנציגים האמריקאים שבייג'ין אינה יכולה להצטרף להסכם כל עוד ארה"ב מתערבת בנושא סיני פנימי. מה הבית הלבן יעשה? האם הוא ימשיך ללחוץ ויקריב את שיתוף הפעולה, או יעדיף את שיתוף הפעולה ויפסיק ללחוץ?

לא מדובר בתרחיש היפותטי בלבד. הדינמיקה הבעייתית הזו היא שהביאה לכישלון אסטרטגית ההתקשרות תחת ממשל קלינטון [\[מקור\]](#). כשהממשל עמד בפני הדילמה של ללחוץ בנושא זכויות אדם או להמשיך בשיתוף הפעולה הכלכלי, הוא העדיף את שיתוף הפעולה. על אף הצהרותיו של הממשל בדבר הצורך בלחץ רציף על סין בשביל ליברליזציה של המדינה, הוא זנח את הלחץ והעדיף לקדם את יחסי המסחר בין המדינות.

הדינמיקה של הרעיון אינה בת-קיימא גם משום הלובי העסקי החזק בווינגטון, שילחץ על הממשל להתיישר עם בייג'ין בכל פעם שיהיה סיכון ליחסי המסחר בין הכלכלות. הלובי ימשוך את הממשל להעדיף את החלק של "דו-קיום" על חשבון "התחרותי" [\[א\]](#) ויחזיר את ארה"ב לנקודת ההתחלה.

לעומת הרעיון של דו-קיום תחרותי, אסטרטגיה של תחרות מבוססת על לוגיקה שאינה כוללת אבחנה שרירותית בין "נושאים לתחרות" ונושאים "לשיתוף פעולה". אסטרטגיה של תחרות מכירה שכן, ארה"ב הרוויחה ומרוויחה מהקשר עם סין, וסין הרוויחה אף יותר מהקשר שלה עם ארה"ב. ארה"ב וסין יכולות לשתף פעולה בשביל לקבוע את האג'נדה הבינלאומית בנושאים כמו

סחר, חדשנות, לחימה בטרור והתחממות גלובאלית. הן שתיהן מעצמות פסיפיות וסין לפחות רוצה את המשך היציבות של הסדר העולמי שהוקם ומתוחזק ע"י ארה"ב.

הבעיה שכל עוד בייג'ין ממשיכה בקו הטוטליטרי שלה, ממשיכה בהפרת זכויות אדם, גניבת קניין רוחני, סגירת חלקים בשוק שלה לחברות אמריקאיות ונקיטת מדיניות כלכלית שאינה עולה בקנה אחד לא עם נורמות של כלכלת שוק או סחר חופשי, ארה"ב אינה יכולה להמשיך ולהתקשר עמה. יותר מזה ² בייג'ין מפעילה לחץ על חברות ויחידים אמריקאים ופוגעת בזכות הבסיסית של אזרחים אמריקאים לחופש הביטוי, בעודה מקדמת רביזיה לזכויות אדם שתפגע בעקרונות עליהם נוסדה ארה"ב ³ הזכות לחיים, חירות והחתירה אחר האושר [\[מקור\]](#).

בייג'ין גם, עם הנרטיב של "תחייה לאומית", מערערת את היציבות הביטחונית במזרח אסיה. לבייג'ין מספר סכסוכים טריטוריאליים עם מדינות האזור, במיוחד בים סין הדרומי וים סין המזרחי. כיצד וושינגטון אמורה להגיב אם לא בתחרות, כשבייג'ין בונה את כוחה הצבאי בעודה מבטיחה לעם את חזרתה של סין לעברה המפואר? זו אינה הפעם הראשונה שמדינה מקדמת נרטיב לאומני וריאקציונרי בתגובה לבעיות בבית. להתעלם מהאיום הפוטנציאלי שיש בסין חזקה ולאומנית תהיה טעות אסטרטגית.

ארה"ב אינה מבקשת לשנות את סין, למוטט אותה או להקים בה דמוקרטיה. זו זכותו של העם הסיני לבחור את שיטת השלטון שלו והוא בסופו של יום זה שיבחר אם להשלים עם הטוטליטריות של המפלגה. אך זו זכותה של ארה"ב להגן על האינטרסים הלאומיים שלה, על עסקים אמריקאים ועל הקניין הרוחני של אזרחיה.

המכסים הם חלק מהתשובה האמריקאית למדיניות האגרסיבית והבלתי הוגנת של סין. נוסף על המכסים ארה"ב הטילה סנקציות על חברות שמעורבות במדינת המשטרה של שינג'יאנג [\[מקור\]](#), הורידה לכמעט אפס את ההשקעה הסינית בארה"ב [\[מקור\]](#), ופועלת להקטין את ההשפעה של סין בקמפוסים בארה"ב [\[מקור\]](#). היא גם פועלת להגדיל את כוחה במרחב האינדו-פסיפי (Indo-Pacific) בשביל להרתיע תוקפנות סינית במיוחד מול טאיוואן ובים סין הדרומי [\[מקור\]](#). לבסוף ארה"ב פועלת למנוע מחוואווי להתקין תשתית 5G בקרב בעלות בריתה, עם הצלחה מעורבת [\[מקור\]](#). כל אלה הם היבטים שונים של התחרות האסטרטגית של ארה"ב, תחרות שהממשל רואה בה הכרחית לשמירת כוחה של ארה"ב במזרח אסיה בפרט ובעולם בכלל.

הביקורת שנמתחת נגד האסטרטגיה שהיא עלולה להביא לניתוק בין הכלכלות ולדרדר את המדינות למשבר מסוכן ביחסים. בזמן שזה מצב פחות רצוי, זה מצב מתקבל על הדעת במסגרת אסטרטגיה של תחרות. שוב, ארה"ב לא יכולה להמשיך ב"עסקים כרגיל" בעוד סין פוגעת בעסקים אמריקאים ומתחזקת צבאית במזרח אסיה. סין יכולה בכל רגע להסכים לדרישות האמריקאיות למגרש משחקים הוגן כלכלית, לשמירת הקניין הרוחני של חברות ולעצירת המאמצים שלה להדק את אחיזת המדינה בחברה. אם היא בוחרת שלא לעשות זאת ⁴ זו החלטתה, והיא צריכה לשאת בתוצאות.

חשוב גם לשים לב שלמרות שמספר פעמים במהלך סכסוך הסחר הזהירו שהמצב ידרדר מעבר לשליטה, ההידרדרות לא קרתה. הסיבה היא שארה"ב חזקה יותר מסין, צבאית וכלכלית. סין אינה יכולה להתקיים ללא השוק הצרכני הגדול של ארה"ב, בעוד ארה"ב יכולה למצוא מרכזים חדשים של ייצור זול. במקרה של הסלמה הנגרמת מהדדיות, ארה"ב תנצח פשוט משום שסין תהיה הראשונה להגיע לנקודת שבירה. יותר מזה? המוכנות של סין לנקוט במדיניות של הסלמה הדדית תלויה בהערכה של בייג'ין עד איפה ארה"ב מוכנה להסלים. אם בייג'ין תבין שארה"ב תהיה מוכנה להגיע לסכסוך גלוי, היא תעדיף לחפש פשרה עם ארה"ב במקום המשך הסכסוך. זו הסיבה שבייג'ין העדיפה מחוות של רצון טוב והורדת המתיחות במקום להמשיך בהסלמה מול ארה"ב במסגרת סכסוך הסחר [לדוגמה].

אסטרטגיה של תחרות היא האסטרטגיה שווינגטון הייתה צריכה לנקוט בה עוד תחת ממשל בוש, אך נמנעה מלעשות זאת מפחד של "הדרדרות ביחסים". עכשיו עם טראמפ האסטרטגיה מצליחה להסב נזק לסין, להביא אותה לשקול מחדש את התנהגותה ולכלל הפחות מחזקת את העמדה של ארה"ב מולה.

ממשל טראמפ עוד יכול להוסיף על הצעדים שכבר נקט צעדים שנועדו לפגוע ולהביך את המפלגה הקומוניסטית. לדוגמה פרסום הנכסים שחברי מפלגה בכירים ומשפחותיהם מחזיקים מחוץ לסין, או תמיכה בגופי תקשורת אמריקאים ואחרים שבוחרים לחקור ולפרסם את היקף השחיתות של המפלגה גם אחרי "הטיהור הגדול" של שי ג'ינפינג [ראו כאן]. פרסומים כאלה יפגעו בתדמיתה של המפלגה ויפגעו בתמיכה הציבורית בה. ארה"ב גם יכולה לחזק את בעלות בריתה ושותפים אזוריים מול סין, במיוחד דרום קוריאה, יפן ווויטנאם. לבסוף קמפיין מידע עקבי להפצת המידע על הקורה בשינג'יאנג ובתי כלא פוליטים בסין יביך את המפלגה בזירה העולמית ויחשוף לאזרחי סין את הפשעים הנעשים בשמם.

ביצוע לא מושלם

התחרות האסטרטגית שממשל טראמפ פתח בה היא הדרך הנכונה להתמודד עם האיום הסיני. כפי שהראתי בפרק הקודם המפלגה רק תמשיך בקו הטוטליטרי, מהדקת את אחיזתה בסין פנימה ומקדמת מדיניות חוץ ומדיניות כלכלית אגרסיביות בעולם.

ישנם אבל פגמים בביצוע של הממשל את האסטרטגיה שהוא עצמו בחר, פגמים שמונעים את היישום המלא של האסטרטגיה ובמובנים רבים פוגעים באפקטיביות שלה. אתיחס לשלושת המרכזיים: ראשית, מעולם לא הוסבר לעם האמריקאי ע"י הנשיא שסכסוך הסחר הוא חלק מתחרות אסטרטגית בין המדינות; שנית, לא ברור מה במדיניות החוץ של הבית הלבן הוא קלף מיקוח לשיחות הסחר ומה הוא עמדה עקרונית; ושלישית, הזנחה של נושא זכויות האדם והפרת זכויות אדם בסין.

נתחיל עם הפגם הראשון, היעדר הסבר. בכל הזמן של סכסוך ולפניו טראמפ טען והמשיך לטעון

שסכסוך הסחר נובע מ"הגרעון העצום שיש לארה"ב עם סין" [דוגמאות רבות מובאות בסרט של FRONTLINE בנושא, ראו כאן [קישור](#)]. אולם המכסים שהוא הטיל על סין אינם על בסיס הגרעון, אלא על בסיס חקירה של נציג הסחר של ארה"ב שמצא שסין פוגעת בקניין רוחני אמריקאי ומאיימת על היתרון הטכנולוגי של ארה"ב [\[מקור\]](#). אם המטרה היא לצמצם את גרעון הסחר [\[קישור\]](#) הגרעון רק גדל מאז הטלת המכסים. ואם המטרה היא שונה [\[קישור\]](#) האם העם האמריקאים לא זכאי לדעת מהי? הרי מי שמשלם בסוף את המכסים אינה סין, אלא עסקים וצרכנים אמריקאים. היעדר הסבר ברור מצד טראמפ מה בדיוק המטרה של הסכסוך פוגע בתמיכה הציבורית מבית לאסטרטגיה האמריקאית.

הפגם השני הוא הזיגזג של הממשל בנוגע לנושאים לכאורה "מהותיים", שיום אחד הם קו אדום ויום אחר הם קלף מיקוח בסכסוך הסחר. לדוגמה הונג קונג [\[קישור\]](#) בתחילת ההפגנות ממשל טראמפ שמר על שתיקה רועמת ונמנע מלתמוך בהן, אך עם הזמן התחיל לתמוך בהן ולקשור בין הסכם הסחר ובין ההפגנות בהונג קונג [ראו את נאומו של טראמפ [כאן](#) ונאומו של סגן הנשיא מייק פנס [כאן](#)]. דבר דומה קורה בנוגע לחוואווי, שרגע אחד מוחרמת כאיום ביטחוני לארה"ב [\[מקור\]](#) ורגע אחר נרמז שהחרם יוסר עליה כחלק מהסכם סחר [\[מקור\]](#). האם הסכם סחר פתאום ישנה באופן קסום את האיום הביטחוני מהחברה? או שחוואווי מעולם לא הייתה איום כזה ומשמשת רק כקלף מיקוח? לדבר יש השלכות משמעותיות, משום שווינגטון לחצה את בעלות בריתה לא להשתמש במוצרים של חוואווי ברשתות ה-5G שלהן. יהיה המון זעם אם יבינו שווינגטון הפעילה עליהן לחץ רק כחלק מסכסוך הסחר עם סין.

שלישית, אחד האלמנטים החשובים ביותר בלמה ארה"ב וסין נמצאות בתחרות אם לא יריבות ממש היא הנושא של זכויות אדם. זכויות אדם אוניברסאליות עומדות בבסיס הקמתה של ארה"ב [ראו בהכרזת העצמאות האמריקאית [\[קישור\]](#)] והיא נלחמה להגן עליהן מפני משטרים עריצים בשתי מלחמות עולם והמלחמה הקרה. הסיבה המרכזית ליריבות בין ארה"ב לסין היא המשטר הטוטליטרי של המפלגה הקומוניסטית, שמבקש לשמור על עצמו בבית ע"י שינוי האופי הליבראלי של הסדר העולמי. הוא מבקש לשמור על עצמו בבית ומכריח גופים אמריקאים לצנזר את עצמם. הוא מבקש לשמור על עצמו בבית ומקדם הבטחה חדשה לעם הסיני על "תחייה לאומית" שהיא תחייה לאומנית, עם כל הסכנה שיש בהבטחה כזו. זכויות אדם אינן עניין שולי פה, או דבר שיש להותיר כקלף מיקוח מול בייג'ין.

יותר מזה [\[קישור\]](#) המשטר הקומוניסטי של בייג'ין הוא שביר, שונא תנועתיות ורגיש לברבורים שחורים. אם ארה"ב תתמוך במי שמבקש זכויות אדם בסין מוסרית, אם היא תחשוף את פשעיה של סין ותדרוש מבייג'ין לעמוד בהתחייבויות שלה עצמה לשמירה על זכויות אדם, אם היא תתעקש שסין תוריד את חומת האש הגדולה שלה משום שזו פוגעת בזרימה החופשית של מידע, מעמודי התווך של הגלובליזציה, ופוגעת בזכות לחירות של כל אזרח בה [\[קישור\]](#) ארה"ב תחשוף את המשטר הקומוניסטי לתנועות שיוכלו להביא לסופו, להביא לסופו ע"י הפעולה הספונטנית של סינים רבים שיהיו מוכנים לקום ולדרוש חופש גדול יותר לעצמם ולארצם. תמיכה בזכויות אדם היא לא רק

חובה מוסרית, אלא גם הנשק היעיל ביותר נגד משטרים טוטליטריים.

האם זה יצליח? אינני יודע. יותר מזה, חשוב לי להדגיש שמיטוט המפלגה הקומוניסטית לא צריך להיות מטרה של ארה"ב. זו זכותו של העם הסיני לבחור את צורת הממשל הרצויה לו. גם אם העם הסיני יבחר להתקומם נגד המפלגה, ארה"ב צריכה להימנע מלתמוך בו מעבר לתמיכה מוסרית בו ואיום בסנקציות על המפלגה אם היא תחליט לפעול באלימות נגדו במקום לפתוח בדיאלוג. התערבות זרה בסין או בכל מדינה אחרת בדרך כלל מביאה רק עוד חורבן ומוות. וודאי שהעולם אינו צריך לשתוק מול זוועות, אך הוא צריך להעדיף סנקציות על-פני שליחת כוחות חמושים לקונפליקט. זה לא הסתיים טוב בלוב, זה לא הסתיים טוב בסוריה וזה לא יסתיים טוב בסין אם המצב יגיע לזה. ארה"ב צריכה לתמוך בזכותו של כל עם לריבונותו ולתמוך מוסרית ודיפלומטית בעם המחליט להיאבק לחירותו.

סיכום

האסטרטגיה של תחרות בין מעצמות שממשל טראמפ נוקט בה היא הדרך הנכונה להתמודדות בין סין לארה"ב. תמו הימים של הכלה, אך גם תמו הימים של ההתקשרות. אם ממשל טראמפ ישכיל להתייחס לפגמים שמניתי ולהעלות את נושא זכויות האדם, אפשר והוא יצליח לא רק לשנות את היחסים בין ארה"ב לסין, אלא את סין עצמה.

בפרק הבא נראה מה צריכה להיות העמדה האסטרטגית של ישראל מול סין החדשה.

[א] כוחו של הלובי העסקי נובע מא-סימטריה בסיסית בין וושינגטון לבייג'ין ☒ מקבלי ההחלטות בווינגטון נתונים ללחץ והשפעה מקבוצות אינטרסים שונות, קבוצות אינטרסים שחשופות ללחץ של סין. לווינגטון אין דבר דומה בסין ☒ מקבלי ההחלטות בבייג'ין אינם נתונים לקבוצות לחץ שווינגטון יכולה להשפיע עליהן.